

Otkrivanje španjolske tajne

George Orwell

1937.

Ovo je prvi tekst koji je Orwell napisao posle povratka iz Španije i prvi nezavisni prikaz zbivanja u Španiji 1936–1937, koji je drastično odudarao od uobičajenih napisa iz tadašnje komunističke (staljnističke) štampe u Velikoj Britaniji, koja je u svom izveštavanju verno sledila liniju Kominterne. Praktično iste teze, ponekad uz identične formulacije, Orwell iznosi i opširnije obrazlaže u svojoj knjizi *Kataloniji u čast* (naročito u poglavljima 5 i 11), koja je objavljena 1938. (AG)

* * *

Španjolski rat je proizveo vjerovatno najveću hrpu laži još od vremena Velikog rata 1914–1918, no ja iskreno dvojim, usprkos svim tim masovnim žrtovanjima časnih sestara, koje su bile silovane i razapete pred očima reportera *Daily Maila*, jesu li profašističke novine nanijele najviše štete. Upravo su ljevičarski listovi, *News Chronicle* i *Daily Worker*, ti koji su svojim daleko suptilnijim metodama iskrivljivanja istine uskratili britanskoj javnosti mogućnost da uvidi stvarnu prirodu borbe.

Činjenica da su te novine tako pažljivo prikrile kako se španjolska vlada (uključujući i polu-autonomnu katalonsku vladu) revolucije plaši daleko više negoli fašisti. Sada je gotovo sigurno da će rat završiti nekom vrstom kompromisa, a imamo razloga dvojiti o tome koliko to vlada, koja je pustila da Bilbao padne bez ispaljenog metka, zapravo želi biti pobjednička; no sigurno nemamo dvojbe o njenoj temeljitosti u razbijanju svojih vlastitih revolucionara. Već neko vrijeme širi se vladavina terora: nasilno zabranjivanje političkih stranaka, zagušljiva cenzura tiska, neprestana špijunaža i zatvaranja bez suđenja. Kada sam krajem lipnja napustio Barcelonu, zatvori su bili prepuni; uistinu, regularni zatvori odavno su prenapučeni, a zatvorenici su držani po praznim trgovinama, kao i u bilo kojem drugom privremenom skladištu koje se moglo za njih naći. No, važno je primjetiti kako ljudi u zatvorima nisu fašisti već revolucionari; oni u zatvorima nisu zbog toga što skreću previše u desno, već zbog toga što naginju previše uljevo. A ljudi odgovorni za njihovo stavljanje iza rešetaka su ti strašni revolucionari, na čiji pomen svaki Garvin¹ počinje da kleca u svojim gumenim čizmacima – komunisti.

Za to vrijeme rat protiv Franca se nastavlja, no osim onih jadnika u rovovima na prvoj liniji, nitko u španjolskoj vladi ne vidi taj rat kao pravi. Prava borba vodi se između revolucije i kontrarevolucije, između radnika koji se trude zadržati ono što su osvojili još 1936. i liberalno-komunističkog bloka koji im to uspješno oduzima. Velika je nesreća što je tako malo ljudi u Engleskoj uspjelo dokučiti kako je komunizam postao kontrarevolucionarna sila; komunisti su svugdje u savezu s buržoaskim reformistima i cijelu svoju moćnu mašineriju koriste kako bi razbili ili diskreditirali svaku partiju koja pokaže bilo kakav znak revolucionarnih težnji. Kako je samo groteskan prizor u kojem desničarski intelektualci komuniste napadaju kao zločeste „crvene“, dok se istovremeno s njima nalaze u potpunom saglasju. Gospodin Wyndham Lewis,² na primjer, morao bi voljeti komuniste, barem privremeno. U Španjolskoj, komunističko-liberalni savez je skoro u potpunosti pobjednički. Od svega što su španjolski radnici zadobili 1936. nije

---

¹ Garvin, ovde: obična, priprosta osoba iz niže srednje klase. Verovatno pozajmica iz engleske popularne kulture. (nap. AG)

² Wyndham Lewis (1882–1957), engleski slikar i književnik, značajna figura britanske umetničke i intelektualne scene iz prve polovine XX veka. Između ostalog, napisao knjigu *Hitler* (1931), u kojoj je ovoga opisao kao „čoveka mira“, a članove njegove partije kao mete komunističkih uličnih bandi. Izražavao je profašističke i antisemitske stavove i u drugim svojim delima, ali posle posete Nemačkoj 1937. promenio je mišljenje i kritikovao antisemitizam. I pored toga,

preostalo ništa, osim nekoliko kolektivnih farmi i određene količine zemlje zauzete od strane seljaka prošle godine, a i oni će kasnije vjerojatno biti žrtvovani, kada više ne bude bilo potrebe da ih se umiruje. Onaj tko želi vidjeti kako je trenutna situacija nastala mora se osvrnuti na same uzorke građanskog rata.

Francova težnja za vlasti razlikovala se od one Hitlera i Mussolinija, u smislu da je bila vojni puč, usporediv sa stranom invazijom, zbog čega nije imao mnogo masovne podrške, iako ju je od tada nastojao zadobiti. Njegovi glavni pobornici, osim određenih dijelova krupnog biznisa, bili su zemljoposjedička aristokracija i golema, parazitska katolička crkva. Takav prevrat je, naravno, protiv sebe pokrenuo različite snage, koje se inače ne slažu ni po jednom drugom pitanju. Seljaci i radnici preziru feudalizam i klerikalizam; no ista je stvar i s liberalnom buržoazijom, koja se doduše ne protivi toliko modernijim verzijama fašizma, bar u trenutku u kojem se još ne zovu fašizam. „Liberalni“ buržuj je istinski liberalan samo do točke do koje seže njegov lični interes. On se zalaže za napredak u skladu s frazom „la carrière ouverte aux talents“ (karijera je otvorena za talentirane). Ali on se, naravno, ne može razviti u feudalnom društvu, gdje su radnici i seljaci toliko siromašni da ne mogu kupovati robe, gdje je industrija opterećena golemim porezima koje plaća biskupima, a svaki je profitabilan posao unaprijed osiguran za prijatelja katamita³ vojvodinog nezakonitog sina. Stoga, u času takve očite reakcije kao što je Francova, na trenutak se nađete u situaciji u kojoj se radnici i buržoazija, u stvari smrtni neprijatelji, bore rame uz rame. Takav nelagodni savez poznat je kao Popularni front (ili u komunističkom tisku, gdje mu je dan lažan demokratski oblik, Narodni front). To je kombinacija isto toliko vitalna i sa isto toliko prava na postojanje, kao i svinja s dvije glave ili neko drugo čudovište iz Barnumova i Baileyeva cirkusa.

U svakoj većoj nevolji kontradikcije ugrađene u Popularni front moraju izaći na vidjelo. Jer, čak kada se radnik i buržuj oboje bore protiv fašizma, oni se ne bore za istu stvar; buržuj se bori za buržoasku demokraciju, to jest kapitalizam, dok se radnik, ukoliko razumije situaciju, bori za socijalizam. U prvim danima revolucije, španjolski su radnici vrlo dobro razumjeli situaciju. U područjima gdje su porazili fašizam nisu se zadovoljili izbacivanjem pobunjeničkih trupa iz gradova; oni su također iskoristili priliku i zauzeli zemlju i tvornice, te obrazovali grube osnove radničke vladavine preko lokalnih komiteta, radničkih milicija, itd. Kako god bilo, napravili su grešku (možda zbog toga što su većina aktivnih revolucionara bili anarhisti nepovjerljivi prema svakoj upravi), prepuštajući republikanskoj vladi nominalnu kontrolu. A unatoč raznim promjenama osoblja, svaka naredna vlada imala je otprilike isti buržoasko-reformistički karakter. Na početku se činilo kako to nije važno, jer je vlada, naročito u Kataloniji, ionako bila bespomoćna, a buržoazija se morala primiriti ili se čak „preobučiti“ u radnike (to se događalo i kada sam u prosincu stigao u Španiju). Kasnije, kako je vlast sve više izmicala iz ruku anarhista u ruke komunista i desnih socijalista, vlada se mogla nametnuti, buržoazija je mogla izaći iz skrovišta, a stara podjela društva na bogate i siromašne se obnovila, bez mnogo promjena. Od tada je svaki korak, osim nekih koje je diktirala vojna nužnost, išao u smjeru poništavanja dostignuća iz prvih mjeseci revolucije. Od mnogih ilustracija koje bih mogao navesti, navest ću samo jednu: slamanje starih radničkih milicija, koje su bile organizirane na istinski demokratskom principu, sa oficirima i vojnicima koji imaju ista primanja i komuniciraju u okvirima potpune jednakosti, i njihovu zamjenu Popularnom armijom (opet, u komunističkom žargonu, „Narodnom armijom“), oblikovanom, koliko je god to moguće, po uzoru na običnu buržoasku vojsku, s privilegiranim

---

ostao je oličenje okorelog, iako donekle nekonvencionalnog desničara. (nap. AG)

³ Katamit: pasivni homoseksualni partner. (nap. AG)

časnicima, ogromnim razlikama u plaćama, itd. Nepotrebno je reći, to je bilo obrazloženo kao vojna nužnost i gotovo je sigurno doprinijelo vojnoj efikasnosti, bar za kratki period. No, nedvojbeni je cilj te promjene bio zadati udarac egalitarizmu. U svakom segmentu vlasti sprovodila se ista politika, a posljedica je bila da je samo godinu dana nakon početka rata i revolucije ponovno uspostavljena normalna buržoaska država, s dodatkom u obliku vladavine terora, radi očuvanja *status quo*.

Taj proces vjerojatno ne bi otišao tako daleko da se borba mogla voditi bez stranog uplitanja. No vojna slabost vlade je takvo što učinila nemogućim. Naspram Francovih stranih plaćenika, ona se morala obratiti Rusiji za pomoć i mada je količina ruskih pošiljki oružja bila uveliko preveličana (u prva tri mjeseca u Španjolskoj, vidio sam samo jedno rusko oružje, jedan jedini mitraljez), sama činjenica njegovog dolaska dovela je komuniste na vlast. Pre svega, ruski avioni i mitraljezi, kao i visoke vojne kvalitete Internacionalnih brigada (ne nužno komunističkih, ali pod komunističkom kontrolom), neizmjereno su povećali prestiž komunista. No, što je još važnije, budući da su Rusija i Meksiko bile jedine države koje su otvoreno dostavljale oružje, Rusi za oružje nisu dobijali samo novac već su mogli diktirati i uvjete. A njihovi su uvjeti, najgrublje rečeno, glasili: „Uništite revoluciju ili nema više oružja.“ Razlog takvog ruskog stava obično se vidi u pretpostavci kako bi rusko pomaganje revoluciji ugrozilo opstanak francusko-sovjetskog pakta (i priželjkivano savezništvo sa Velikom Britanijom); možda je stvar i u tome što bi prizor istinske revolucije u Španjolskoj mogao izazvati neželjene odjeke u samoj Rusiji. Komunisti, naravno, pobijaju da je ruska vlada provodila bilo kakav direktan pritisak. No, čak i da je tako, to jedva da je važno, zato što komunističke partije svih zemalja u stvari samo provode rusku politiku; a španjolska Komunistička Partija, uz podršku desnih socijalista, koje drži pod kontrolom, i komunističkog tiska cijelog svijeta, iskoristila je svoj golemi i stalno rastući utjecaj za kontrarevolucionarne ciljeve.

U prvoj polovici ovog članka naglasio sam kako se prava borba u Španjolskoj, u očima njene vlade, vodi između revolucije i kontrarevolucije; da je vlada, iako okupirana borbom protiv Franca, još više okupirana pitanjem kako poništiti revolucionarne promjene koje su se dogodile na početku rata.

Svaki komunist odbacit će tu sugestiju kao pogrešnu i namjerno nepoštenu. On će reći kako je obična besmislica govoriti da španjolska vlada razbija revoluciju, jer se revolucija nikada nije ni dogodila, te da je naš posao poraziti Franca i obraniti demokraciju. Upravo je u tom smislu od najveće važnosti vidjeti kako komunistička antirevolucionarna propaganda djeluje. Pogrešno je misliti kako takvo što nije važno za Englesku, gdje je Komunistička partija mala i relativno slaba. Vidjet ćemo tu važnost vrlo brzo, ukoliko Engleska uđe u savez sa SSSR; ili možda još ranije, jer će utjecaj Komunističke partije sigurno rasti – on već raste, kako kapitalistička klasa sve više uviđa da suvremeni komunizam igra njenu igru.

Općenito gledano, komunistička propaganda ovisi o zastrašivanju ljudi strahotama fašizma (posve realnim). Također se sastoji u pretvaranju – ne toliko na riječima, koliko na djelu – kako fašizam nema ništa slično s kapitalizmom. Fašizam je samo neka vrsta besmislene izopačenosti, aberacija, „masovni sadizam“, nešto što bi se dogodilo kada bismo odjednom otvorili neki azil pun ubilačkih manijaka. Ako tako predstavite fašizam, onda protiv njega možete mobilizirati javno mnjenje, a da pri tom ne izazovete bilo kakvo revolucionarno kretanje. Fašizmu se može

---

⁴ U originalu, „... kako su fašizam i buržoaska 'demokracija' Tweedledum i Tweedledee“: groteskni blizanci iz „Alice u Zemlji čuda“, koji sve rade isto ili dopunjuju jedan drugog. (Lewis Carroll, *Alice's Adventures in Wonderland*, 1865). (nap. AG)

suprotstaviti buržoaska „demokracija“, dakle kapitalizam. No u isto vrijeme moramo se riješiti tih problematičnih osoba koje pokazuju kako su fašizam i buržoaska „demokracija“ dvije strane istog novčića.⁴ To najprije pokušavate tako što dotičnu osobu nazovete nepraktičnim vizionarom. Kažete joj kako komplicira stanje, kako cijepa antifašističke snage, kako nije trenutak za prodavanje revolucionarnih fraza, kako se trenutno moramo boriti *protiv* fašizma, ne pitajući se previše za što se borimo. Kasnije, ukoliko ta osoba i dalje odbija zašutjeti, promijenite ton i nazovete je izdajicom. Točnije, nazovete je trockistom.

No što uopće znači biti trockist? Ta strašna riječ – u ovom trenutku zbog nje u Španjolskoj možete biti bačeni u zatvor, gdje će vas držati do beskonačnosti, bez suđenja, samo na osnovu glasine da ste trockist – na najboljem je putu da bude žigosana i širom Engleske. Riječ „trockist“ (ili „trockist-fašist“) generalno se koristi pri označavanju prerušenog fašista, koji se predstavlja kao ultrarevolucionar, kako bi pocijepao ljevičarske snage. No, ona svoju specifičnu snagu vuče iz toga što zapravo znači tri odvojene stvari. Ona predstavlja onoga koji, kao Trocki, teži svjetskoj revoluciji; ili se odnosi na člana neke postojeće organizacije s Trockim na čelu (jedino legitimno korištenje te riječi); ili označava već pomenutog prerušenog fašista. Jedno značenje može se spajati s drugim po volji. Značenje br. 1 može, ali i ne mora uključivati značenje br. 2; ali, značenje br. 2 je gotovo neizbježno spojeno sa značenjem br. 3. Prema tome: „Priča se da XY govorio u korist svjetske revolucije, dakle, on je trockist, a sukladno tome i fašist.“ U Španjolskoj, a do neke razine čak i u Engleskoj, *svatko* tko se zalaže za revolucionarni socijalizam (za što se i sama Komunistička partija zalagala do prije nekoliko godina), sumnjiči se da je trockist, koga plaćaju Franco i Hitler.

Dotična optužba je vrlo suptilna, jer u svakom slučaju može biti istinita. Fašistički špijun *vjerojatno* bi se prerušio u revolucionara. U Španjolskoj se za sve čija se mišljenja nalaze levo od onih Komunističke partije, prije ili kasnije otkrije da su trockisti ili bar izdajnici. Na početku rata, POUM (*Partido Obrero de Unificación Marxista*; Radnička partija marksističkog ujedinjenja), opozicija Komunističkoj partiji, koja, grubo govoreći, odgovara engleskom ILP (Independent Labour Party; Nezavisna radnička partija), bio je priznata partija i imao je ministra u katalonskoj vladi, koji je kasnije bio izbačen. Nakon toga je proglašen trockističkim, potom zabranjen, a svaki je njegov član, koga se policija uspjela dočepati, bačen u zatvor.

Do prije nekoliko mjeseci za anarhosindikalistu se govorilo kako „rade lojalno“ s komunistima. Tada su izbačeni iz vlade, pa je obznanjeno da ne rade lojalno, i sada su u procesu u kojem postaju izdajice. Nakon toga će doći red na lijevo krilo socijalista. Caballero (Francisco Largo Caballero), bivši ljevi socijalistički premijer, do svibnja 1937. idol komunističkog tiska, već je bačen u duboki mrak, kao trockist i „neprijatelj naroda“. I tako se ta igra nastavlja. Po toj logici, na kraju će ostati samo režim, u kojem će svaka opoziciona partija ili novine biti zabranjene, a svaki iole važniji neistomišljenik biti bačen u zatvor. Naravno, taj će režim biti fašistički. No to neće biti isti fašizam koji bi nametnuo Franco, čak će biti dovoljno bolji od Francovog da bi se za njega vrijedilo boriti, ali će opet biti fašizam. Samo će se, pod rukovodstvom komunista i liberala, zvati nekako drugačije.

Može li se za to vrijeme izvojevati pobjeda u ratu? Komunisti su djelovali protiv revolucionarnog kaosa i stoga su, neovisno o ruskoj pomoći, težili povećanju vojne učinkovitosti. Ako su anarhisti vladu spasili od kolovoza do listopada, komunisti su je spasili od listopada nadalje. No, u organizaciji obrane oni su uspjeli ubiti entuzijazam (unutar Španjolske, ne izvan). Oni su vojnu obavezu učinili mogućnom, ali su je istovremeno učinili i nužnom. Važno je primjetiti kako je od siječnja ove godine dobrovoljno regrutiranje praktički nestalo. Revolucionarna vojska katkad

može pobijediti entuzijazmom, no regrutirana vojska mora pobijediti s oružjem, a malo je vjerojatno kako će vlada ikad biti nadmoćna u oružju, ukoliko Francuska ne intervenira ili ukoliko se Njemačka i Italija ne odreknu španjolskih kolonija i ostave Franca na cjedilu. Uglavnom, čini se kako je bezizlaznost najizglednija opcija.

No, želi li vlada uopće pobijediti? Jedino je sigurno, da ne želi izgubiti. No s druge strane, potpuna pobjeda, s Francom u bijegu i Njercima i Talijanima odbačenim u more, stvorila bi joj drugačije probleme, od kojih su neki previše očiti da bi ih trebalo spominjati. Za to nema pravog dokaza i suditi možemo jedino po događajima, no osobno sumnjam da vlada igra na kompromis, koji bi ratnu situaciju suštinski ostavio na snazi. Sva proročanstva su pogrešna, tako da će i ovo sigurno biti pogrešno, no ja ću se okušati i reći kako rat može završiti uskoro ili se pak može odužiti godinama, ali Španjolska će iz njega izaći podijeljena, ili stvarnim granicama ili po ekonomskim zonama. Naravno, takav kompromis bi i jedna i druga strana mogle predstavljati kao svoju pobjedu.

Sve što sam rekao u ovom članku izgledaće sasvim očito u Španjolskoj, čak i u Francuskoj. No u Engleskoj, unatoč tome što se interes za španjolski rat povećava, samo je nekolicina ljudi uopšte čula za golemu borbu koja se vodi iza republikanskih linija. To, naravno, nije slučajnost. Sigurno je da postoji namjerna zavjera (mogao bih navesti konkretne primjere), kojoj je cilj spriječiti razumijevanje situacije u Španjolskoj. Ljudi koji bi morali znati o čemu je riječ, pridružili su se širenju obmane, po kojoj ako kažete istinu o Španjolskoj, to može biti iskorišteno kao fašistička propaganda.

Lako je vidjeti kamo takav kukavičluk vodi. Da je britanskoj javnosti bio omogućen istinit uvid u španjolski rat, ona bi se mogla naći u prilici da nauči što je fašizam i kako mu se treba suprotstaviti. U ovom trenutku, predstava o fašizmu iz *News Chronicle*, kao nekoj vrsti ubilačke manije, koja možda lepo zveči u glavi nekog pukovnika Blimpa,⁵ stoji čvršće nego ikad. I tako dospjevamo korak bliže velikom ratu „protiv fašizma“ (usporediti s 1914. i ratom „protiv militarizma“), koji će fašizmu, u njegovoj britanskoj verziji, dozvoliti da nam se već prvog tjedna namakne oko vrata.

---

⁵ Colonel Blimp, lik iz popularnog stripa iz tridesetih i četrdesetih godina XX veka, oličenje priglupog i pompeznog britanskog reakcionara. (nap. AG)

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

George Orwell
Otkrivanje španjolske tajne
1937.

George Orwell, „Spilling the Spanish Beans“, *New English Weekly*, 29. July 1937.
Preveo Pero Jerkić (2009), korigovao i dopunio Aleksa Golijanin (2012). Prva verzija prevoda
preuzeta je sa stranice *Radnička borba*,
<http://www.radnickaborba.org/2009/11/22/george-orwell-otkrivanje-spanjolske-tajne/>

anarhisticka-biblioteka.net